

Obsah

Úvod	9
Ako čítanku používať?	12
Prvá kapitola	15
Druhá kapitola	59
Tretia kapitola	94
Zoznam odporúčaných kníh	147
Zoznam časopiseckých a novinových článkov	179
Odporúčané divadelné hry	183
Odporúčaný zoznam piesní	213
Odporúčané filmy s tematikou ľudských práv	218
Hra s obrázkami - Picture game	231
Zoznam bibliografických odkazov	259

Prvá kapitola

V prvej kapitole čítanky nájdete výber textov, ktoré sa venujú situácii žien. Sú v nej inšpiratívne úryvky o ženách, ktoré napriek rôznym prekážkam dosiahli úspech, ale aj texty, ktoré sa venujú feminizmu a ľudským právam žien. Nevyhneme sa ani veľmi závažným témam sexuálneho násillia na ženách.

Zoznam úryvkov v prvej kapitole:

1. Muži mi to stále vysvetľujú...
2. Najdlhšia vojna
3. Podíme domov
4. Čo s tým má láska?
5. Alica Alonsová. Balerína.
6. Nina Simoneová. Speváčka.
7. Virginia Woolfová. Spisovateľka.
8. Yusra Mardinová. Plavkyňa.
9. Vieš čo, ty si feministka.
10. Šťastná feministka
11. Louis je muž
12. Vychovávať inak
13. Medvedia služba
14. Čečenci rukavice nenosia

Úryvkami v tejto kapitole sú vybrané texty z nasledovných kníh:

Muži mi to vysvetlia. Autorka: Rebecca Solnit. Vydavateľ: Inaque. sk. Preklad: Aňa Ostrihoňová. Rok: 2018

- **O knihe:** Vo svojej komickej, ostrej eseji s názvom Muži mi to vysvetlia pomenúva Rebecca Solnit častý problém rozhovorov medzi mužmi a ženami. Píše o mužoch, ktorí mylne predpokladajú, že niečo vedia a ženy to nevedia; píše o tom, kde táto domnienka pramení a ako funguje v praxi. V knihe je okrem tejto, dnes už známej, eseje šesť ďalších vrátane zamyslenia nad spôsobom, akým spisovateľka Virginia Woolf prijala tajomstvo, nevedomosť, pochybnosť a dvojznačnosť; originálne skúmanie rovnosti v manželstve a desivé zhrnutie rozsahu násilia páchaného na ženách.

Príbehy na dobrú noc pre rebelky. 100 príbehov o mimoriadnych ženách. Autorky: Favilli Elena, Cavallo Francesca. Vydavateľ: Albatros. Preklad: Miriam Ghaniová. Rok: 2018

- **O knihe:** Príbehy na dobrú noc pre rebelky sú novodobé rozprávky, ktoré nehovoria o princeznách, ale o ženách, ktoré zmenili svet. Inšpirujú dievčatá stovkou hrdinských príbehov žien od kráľovnej Alžbety až po Serenu Williamsovú.

Všetci by sme mali byť feminist(k)ami. Autorka: Adichie Chimamanda Ngozi. Vydavateľ: Absynt. Preklad: Kristína Karabová.

Podíme domov

(z knihy Muži mi to vysvetlia, str. 32-33)

Všetko sú to výnimočné zločiny, ale môžeme hovoriť aj o každodenných útokoch, pretože napriek tomu, že znásilnenie sa v tejto krajine nahlasuje len každých 6,2 minúty, odhadovaná početnosť je pravdepodobne päťkrát vyššia. Čo znamená, že v Spojených štátoch dochádza k znásilneniu takmer každú minútu. K desiatkam miliónov obetí znásilnenia tak pribúdajú ďalšie. Veľké percento vašich priateľiek má takú skúsenosť.

Môžeme hovoriť o znásilneniach, ktoré páchajú stredoškolské alebo vysokoškolské športové mužstvá, o znásilneniach na internátoch, pred ktorými predstavitelia univerzít ohavne zatvárajú oči a na mnohé z nich nereagujú (vrátane strednej školy v Steubenville, na univerzite Notre Dame, Amherst College a mnohých iných). Môžeme hovoriť o eskalujúcej epidémii znásilnení, sexuálnych útokov a sexuálneho obťažovania v americkej armáde: minister obrany Leon Panetta odhadol, že v roku 2010 došlo v armáde k tisícdeväťsto incidentom považovaných za sexuálne útoky, pričom väčšina útočníkov zostala nepotrestaná, hoci jednoviezdičkový brigádny generál Jeffrey Sinclair bol v septembri obvinený zo „série sexuálnych zločinov na ženách“.

Nezaoberajme sa násilím na pracovisku, podíme domov. Mužov, ktorí zabíjajú svoje partnerky a bývalé partnerky, je tolko, že každoročne počet obetí tvorí viac ako tisíc zo všetkých obetí vražd – čo znamená, že každé tri roky takto zahynie viac žien ako bolo obetí pri útoku na Svetové obchodné centrum z 11. septembra 2001, hoci nikto nevyhlasuje vojnu proti tomuto druhu terorizmu. (Inak sa to dá povedať aj takto: viac než 11766 tiel z vražd v dôsledku domáceho násillia v období od 11.9.2001 do roku 2012 presahuje počet obetí útoku a počet všetkých amerických vojakov, ktorí padli vo „vojne proti terorizmu“.)

Druhá kapitola

V druhej kapitole čítanky nájdete výber textov, ktoré sa venujú konfliktom, vojnám, ale aj extrémizmu. Sú v nej neľahké, ale dôležité texty, ktoré sa týkajú dávnejšej ale aj nedávnej histórie. Vo všetkých textoch ide o dôstojnosť a ľudské práva.

Zoznam úryvkov v druhej kapitole:

1. Eichmann, Horthy a Židia
2. Len malé percento Holanďanov
3. Nejedli nič iné než čakanku
4. Od chladu a vyčerpania
5. My dnes nezomrieme
6. Svojho syna nevidel 3 roky
7. Auto by okamžite vyletelo do vzduchu
8. Ostrov bol tichý
9. Ľudo Ondrejov
10. Arizácie sa zjednodušili

Mengeleho dievča. Autorky: Viola Stern Fischerová a Veronika Homolová Tóthová. Vydavateľ: Ikar. Rok: 2016

- **O knihe:** Tá hrozná doba stvorila množstvo príbehov. Príbehov o odvahe, statočnosti, láskavosti a obetovaní sa, ale aj o zlobe, podlosti a obludnom ponižovaní iných ľud-

ských bytostí. Príbeh Violy Fischerovej je však výnimočný. Ona totiž okrem toho, že prežila peklo táborov smrti a našla v sebe silu na riskantný útek, dokázala ešte niečo. Vďaka nej chytili brutálnu dozorkyňu z Birkenau.

Jeden z nás: Príbeh o Nórsku. Autorka: Åsne Seierstad. Preklad: Miroslav Zumrík. Vydavateľ: Absynt. Rok: 2017

- **O knihe:** Oslo, 22. júl 2011, 77 mŕtvych ľudských bytostí zabitých jediným človekom s jasnou víziou a presvedčením. Jediný deň, ktorý navždy zmenil dejiny Nórska, zasial obavy do jeho obyvateľov a zmenil životy desiatkam dotknutých rodín. Jeden z nás od nórskej reportérky Åsne Seierstad nie je chronologickým súpisom udalostí a vyčíslením strát, ale hlbokým pohľadom na osobu Andersa Behringa Breivika, masového vraha, muža zúfalo túžiaceho po sláve a uznaní. Príbeh o Nórsku zachádza do Breivikovho detstva, opisuje traumy malého chlapca, jeho túžby po fyzickej dokonalosti a bohatstve.

Denník Anny Frankovej. Autorka: A. Franková. Preklad: Adam Bžoch. Vydavateľ: Slovar. Rok: 2015

- **O knihe:** Je len pár kníh, ktoré majú takú obrovskú výpovednú hodnotu a emocionálny náboj ako denník trinásťročnej Anny Frankovej, ktorá sa spolu s rodinou počas druhej svetovej vojny dva roky ukrývala v zadnej časti jednej budovy v Amsterdame. Tesne pred koncom vojny však bola prezradená a spolu s celou rodinou odvedená do koncentračného tábora, kde tesne pred koncom vojny zomrela. Zostali po nej len zápisky. Denník, do ktorého si zapisovala udalosti od 12. júna 1942 do 1. augusta 1944, a v ktorom očami dievčatka, ktoré musí akceptovať hrôzostrašnú realitu, zachytávala všetko, čo sa

Nejedli nič iné než čakanku

(z knihy Denník Anny Frankovej, str. 274 – 275)

PONDELOK, 3. apríla 1944

Najdrahšia Kitty,

celkom proti mojim zvyklostiam Ti podrobnejšie napíšem niečo o jedle, pretože táto výsostná a zložitá téma sa netýka len nášho zadného domu, ale aj celého Holandska, celej Európy, ba aj ďalších oblastí.

Za 21 mesiacov, ktoré sme tu strávili, sme zažili niekoľko „potravinových období“. Ihneď sa dozvieš, čo to znamená. Pod „potravinovým obdobím“ rozumiem obdobia, keď dostávame len určitý druh jedla alebo určitú zeleninu. Istý čas sme nejedli nič iné než čakanku, niekedy s pieskom, inokedy bez, ako prívarok, ako šalát alebo uvarenú v ohňovzdornej miske, potom to bol špenát, potom zasa kaleráb, čierna reďkev, uhorky, paradajky, kyslá kapusta atď., atď.

Skutočne to nie je bohviečo, ješť povedzme večer čo večer kyslú kapustu, ale keď je človek hladný, vydrží všeličo. Teraz máme najkrajšie obdobie, lebo nedostávame nijakú zeleninu.

Náš týždenný jedálny lístok pozostáva na obeh z hnedej fazule, hrachovej polievky, zemiakov, knedličiek, zemiakového šoletu, a ak Boh dá, niekedy aj z kvaky alebo zhnitej mrkvy, a potom opäť z hnedej fazule. Zemiaky máme ku každému jedlu počnúc raňajkami, kvôli nedostatku chleba, no vtedy bývajú aspoň trochu opečené. Polievka sa varí z hnedej a bielej fazule, zo zemiakov, sušenej zeleniny z vrecúšok, hydinového bujónu alebo z hnedej balenej fazule. Vo všetkom je hnedá fazuľa, dokonca aj v chlebe. Večer jedávame vždy zemiaky s umelou šťavou

začal, ako to on vraví, deň optimalizácie.

On je taký sčítaný, študoval na univerzite v Skalici, vždy tvrdil, že sa treba vzdelávať. Peter zobral kuchynský nôž z novej súpravy, čo som kúpila v sobotu predtým v akcii v Lidli počas týždňa japonskej chuti, aj nejakú soľ. Vráťte sa k podstate.

Áno, prepáčte, prešiel k vedľajšiemu bytu, neger hrával ligu za Trenčín. Zazvonil, neger otvoril, vyzeral presne ako ten neger z katalógu. Pichol ho do tváre. Padol na zem, v bytovke bol dolu nejaký dupot, videla som, že ľudia vybiehajú na ulicu. Čo urobil s dievčaťom? Nevieam, ale zaslúžila si, povedala a naliala domácu malinovú šťavu. Ovocie je od nás zo záhrady, nie zmrazené.

Nedá sa povedať, že ich nemám rád, ani mi neprekážajú, vážne, nie som ani rasista, ani tak, mám rád tohto, Balotelliho, ale Jackson bol pedofil, dobre, ale to je iná vec. Len ich je veľa. My sme malá krajina, nepáči sa mi, ako nám ich sem dávajú. Predstavte sa. Jaj, sorry, Milan, Nižná Boca, 37 rokov, zvärač v Podbrezovej.

Keď som z dedinského rozhlasu počul, že sa to začalo, práve som čakal na autobus z fabriky. Hovorili to všade. Pri Brezne bol tábor, dali tam vraj kresťanov, ale ja viem, ako vyzerajú kresťania, majú modré oči, svetlé vlasy, nie je im zima, tak ako my, ani doma neprekurujem, chcem, aby boli deti otužilé. Tak sme sa tam vybrali.

Dorazili sme medzi prvými. Niektorí už viseli, iní kopali jamy. Okolo nich stáli miestni chlapi, niektorých poznám, dodávam im drevo a tak. Nemali bohvieakú výzbroj, ale na tých teroristov to stačilo. Keď dokopali, vyzvali ich, aby sa pomodlili. Bolo mi to čudné, ale modlili sa, vyzerali ako moja babka, keď chodila dole na Tále, bol tam pekný farár.

Postrieľali ich a posypali vápnom. U nás v okrese bolo čisto, Cigánov sme dali do táborov už minulý rok, budeme ich používať

na poliach. Ale toto? Toto tu nechceme. Ukazuje na predlaktie s nápisom „Toto tu nechceme.“

Ak ma niečo fakt j**e, tak okrem tých štetiek z bulváru, sú to tí povalači. Kto? Povaláči. Narodil som sa v KV, v Karlofke, silné miesto, to si daj, keď pôjdeš. Vyrastal som na ulici, išiel som stoku, no nefetoval som. Iba detské piko. Prosím? No, detské piko, polovičnú dávku, aby som vládol robiť vo Volkswagene.

Na Púpavovej bol taký mafiánsky dom a býval tam nejaký dídžej, taký bazerán, dlhé vlasy, vytretá frajerka. Poznal som ho odmala, ale nikdy som ho nedával. Púšťal feťacke veci, robil žúry. Správa o mobilizácii ma zastihla na páse.

V Bratiske našťastie Cigánov není veľa, no o to viac tu máme buzerantov a slniečkarov. Utekal sme z Devínskej, lebo autobusy počas zmeny nejazdia. V Devíne sme zastavili, mali sme zoznam ľudí od Oskara, niektorí neboli doma. Tých, čo sme našli, sme spýtali s rukami za chrbtom a nahádzali z pontónu do Dunaja. Trochu mi to bolo ľúto, že práve tam, kúsok odtiaľ som chodieval na ryby, už asi nepôjdem. Dídžeja sme vyhodili von oknom. Ale už je to za nami, dáte si paňáčka?

Nevedeli sme sa dostať cez bránu. Pripravovali sme sa dlhšie, no nemali sme zbrane, iba airsoft, aj keď zblízka to nie je zlé. Stráž sme premohli veľmi rýchlo, v meste bol trochu chaos, ako keď hrá na Slované Dinamo Moskva, ale s Rusmi si zaspievame a vypijeme v tom ich hoteli Šaron, jak tam majú aj salón krasoty a manikúru. Hovorte k veci.

No, ochranka vlastne ušla. Zrazu sme boli na nádvorí, čo ja viem, bolo nás pätnásť, a viem, že sa k nám chceli pridať nejakí zo stanice. Našli sme ho v pracovni. Sedel pri stole, bol trochu vyšší ako v televízii, niektorí sa zarazili.

Niečo začal hovoriť, no Jojko ho dal dole, teda trafil ho. Udrel si hlavu o stôl a ostal ležať. Vážne som si myslel, že to bude zložitejšie, že budeme fajtovať v budove, ale nie, všetci ušli

a chlapci zo stráže sa pridali k nám.

Chceli sme ho vytiahnuť z paláca na námestie, bola pripravená tribúna pre zradcov, Majo tam od rána súdil a vešal. Vraj mali aj tombolu, ale to neviem, nestihol som. Ľudia spievali „Najvyššie stromy sú na Horehroní.“

Zobral som si odtiaľ iba toto, ukazuje na sošku, neviem, asi dám frajerke, ona zbiera takéto veci, kupuje na burzách alebo z kindervajičok. Či nespávam? Konečne spávam, už som ani neveril, že sa toho dožijeme, dlho sme sa pripravovali, hocikde, v lesoch, na vode, rád splavujem, plánovali sme, ako sa oslobodíme.

Po poprave vo fontáne, no nič lepšie sme nenašli, utopili sme ho, sme išli dole. Kňazi tam dávali odpustenie, očista trvala do večera, ale kámo, ľudia boli spokojní, cítil som, že sme sa opäť nadýchlo, ako keď ideš na Skalnaté a vidíš, aká krásna krajina to je, v diaľke Kráľová hoľa, konečne ju máme späť. Jaj, no a pekný Nový rok a hlavne prvý rok v Novej dobe.

- **Úlohy:**

- Pozorne si prečítajte úryvok. Aký máte z úryvku pocit? Čomu v texte nerozumiete?
- V akom zmysle sa v texte používa slovo „paraziti“?
- Myslíte si, že je správne, ak toto slovo používame? Prečo?
- Čo opisuje text? Myslíte si, že je to realita?
- Našli ste v texte niečo, čo súvisí s ľudskými právami?

- **Námety na diskusiu:**